

Sykdomsbyrde måler hvor mange friske leveår som går tapt i en befolkning i løpet av et bestemt år som følge av for tidlig død eller redusert helse. Det samlede målet på sykdomsbyrde (DALY) beregnes som summen av tapte leveår (YLL) og år levd med helsetap (YLD).

Hvordan beregnes sykdomsbyrde?

Tapte leveår (YLL, Years of Life Lost): Mål på dødelighet. Beregnes ved å telle opp antall dødsfall et bestemt år og summere den forventede gjenstående levetiden som gikk tapt. Den gjenstående levetiden er basert på en global referanse for forventet levealder.

År levd med helsetap (YLD, Years Lived with Disability): Mål på helsetap. Beregnes ved å multiplisere forekomsten av sykdommen et bestemt år med alvorlighetsgrad. En sykdom gir mange år med helsetap i befolkningen dersom den er hyppig forekommende, langvarig eller alvorlig, eller en kombinasjon av disse.

Helsetapsjusterte leveår (DALY, Disability-Adjusted Life Years): Samlet mål på sykdomsbyrde. Summen av tapte leveår (YLL) og år levd med helsetap (YLD). Viser hvor mange friske leveår som går tapt i en befolkning på grunn av tidlig død eller redusert helse.

Alle rater er aldersstandardiserte per 100 000 innbyggere til GBDs standardbefolkning. Sammenligninger mellom fylket og landet er basert på disse aldersstandardiserte ratene, og signifikans vurderes ut fra 95 % usikkerhetsintervall.

Kilde: Global Burden of Disease (GBD 2023).

Tapte leveår

Ifølge GBD døde det i 2023 9 660 mennesker i Viken, som tilsvarte 162 956 tapte leveår. Viken hadde den fjerde laveste aldersstandardiserte YLL-raten blant de 11 fylkene, 6,6% lavere enn landsgjennomsnittet. Kreft var den største enkeltårsaken (32% av alle YLLs), etterfulgt av hjerte- og karsykdom (17,9%) og nevrologiske sykdommer (8,2%) (figur 1). Blant de ti største årsakene var YLL-raten i Viken ikke statistisk signifikant forskjellig fra landet som helhet (figur 1).

Ikke-dødelige helsetap

I 2023 var den aldersstandardiserte YLD-raten i Viken 11 179 per 100 000, noe lavere enn landsgjennomsnittet (11 266). Psykiske lidelser (22,9%), muskel- og skjelettsykdommer (17,3%) samt utilsiktede skader (12,1%) var blant de største bidragene (figur 1). For de ti største årsakene var YLD-raten i Viken ikke statistisk signifikant forskjellig fra landet som helhet (figur 1).

Helsetapsjusterte leveår

I 2023 var den aldersstandardiserte DALY-raten i Viken 18 775 per 100 000, den fjerde laveste blant de 11 fylkene. Kreft (14,1%), psykiske lidelser (13,4%), muskel- og skjelettsykdommer (10,3%), var de viktigste bidragene, førstnevnte hovedsakelig gjennom YLL. Årsaker som i større grad påvirker YLD, som psykiske lidelser og muskel- og skjelettsykdommer, bidro også vesentlig (figur 1). Blant de ti største årsakene var DALY-raten i Viken ikke statistisk signifikant forskjellig fra landet som helhet (figur 1). Fordelingen av samlet sykdomsbyrde over alle aldre (ikke aldersstandardisert) vises i figur 2.

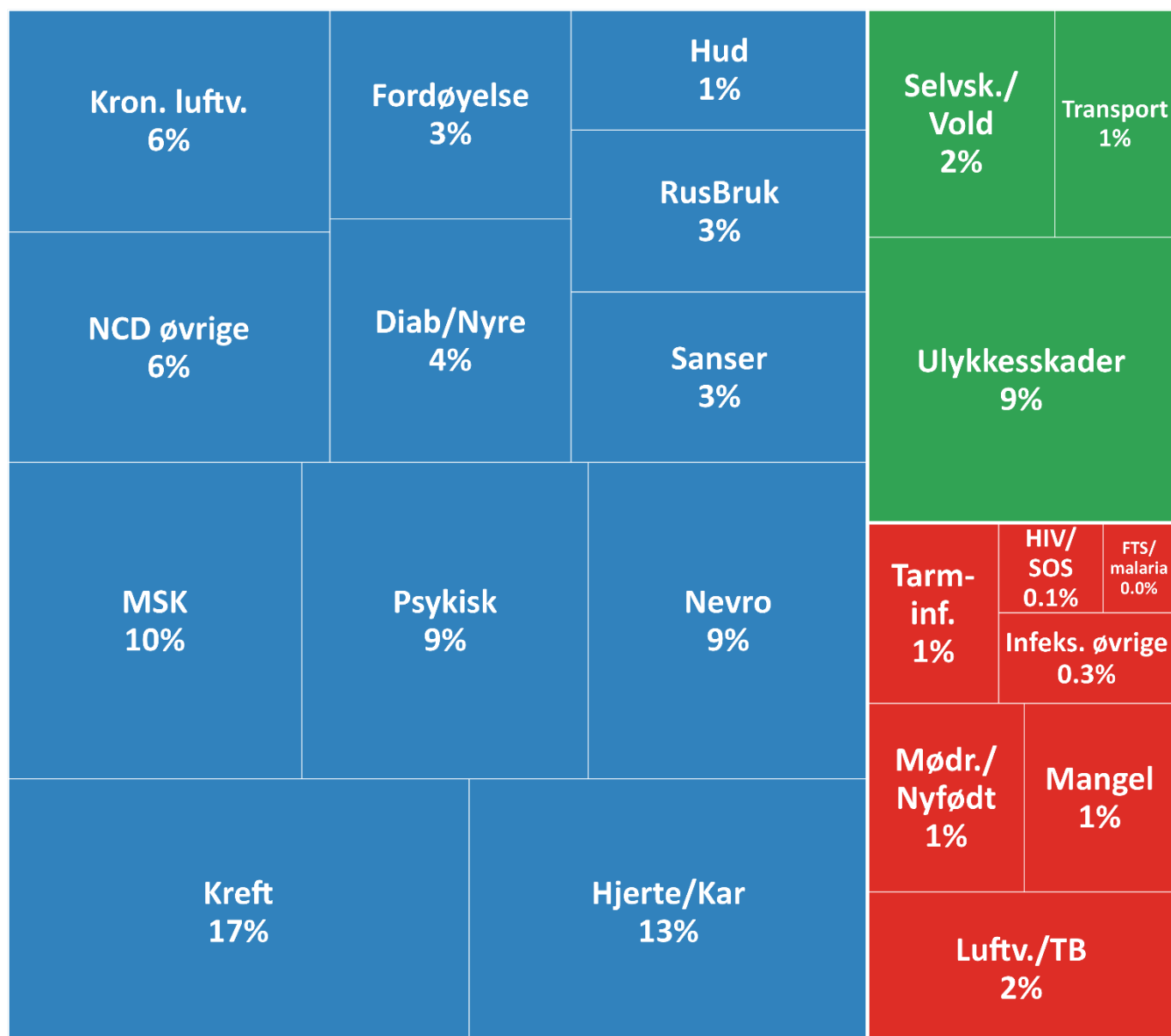
Risikofaktorene for DALY

De tre største risikofaktorene i Viken var tobakk, høy kroppsmasseindeks (BMI) og høyt blodtrykk (figur 1). Blant de ti største risikofaktorene for DALY i Viken var det ingen statistisk signifikant forskjell fra landet som helhet (figur 1). Tobakk forklarte om lag 5%, høy BMI 5% og høyt blodtrykk 5% av de totale DALY. Alle tre påvirker både YLL og YLD, med størst effekt på YLL.

Det har vært en betydelig nedgang i sykdomsbyrden fra tobakk, høyt blodtrykk, høyt kolesterol og kosthold. Samtidig øker sykdomsbyrden fra høy BMI, høyt blodsukker, alkoholbruk og lav beinmineraltetthet. Samlet tyder dette på at sykdomsbyrden i økende grad knyttes til kroniske og livsstilsrelaterte helseutfordringer som gir redusert helse over tid, snarere enn faktorer som i større grad påvirker dødelighet.

Type	Årsak	Antall per 100 000 innbyggere		Sykdomsbyrdebarometer
		Viken	Norge	
Tapte leveår (YLL)	Kreft	2431 [2278, 2546]	2539 [2400, 2640]	
	Hjerte- og karsykdom	1358 [1204, 1452]	1440 [1280, 1536]	
	Nevrologiske sykdommer	624 [388, 1082]	649 [416, 1112]	
	Selvskade og vold	497 [456, 542]	476 [434, 523]	
	Kroniske luftveissykdommer	480 [430, 523]	478 [431, 530]	
	Andre ikke-smittsomme sykdommer	416 [371, 491]	418 [374, 485]	
	Utsiktede skader	344 [310, 370]	360 [326, 389]	
	Rusbrukslidelser	263 [230, 303]	265 [233, 303]	
	Fordøyelsessykdommer	255 [226, 282]	253 [226, 281]	
	Infeksjoner i luftveiene og tuberkulose	246 [212, 275]	239 [208, 267]	
År levd med helsetap (YLD)	Psykiske lidelser	2451 [1773, 3206]	2452 [1767, 3181]	
	Muskel- og skjelettsykdommer	1854 [1349, 2531]	1858 [1358, 2531]	
	Utsiktede skader	1300 [909, 1792]	1289 [903, 1778]	
	Andre ikke-smittsomme sykdommer	989 [685, 1371]	1028 [715, 1424]	
	Nevrologiske sykdommer	936 [673, 1270]	955 [683, 1276]	
	Kroniske luftveissykdommer	472 [326, 624]	487 [342, 643]	
	Hjerte- og karsykdom	401 [292, 541]	400 [293, 537]	
	Rusbrukslidelser	392 [279, 502]	386 [274, 496]	
	Diabetes og nyresykdommer	389 [275, 531]	397 [283, 537]	
	Sykdommer i hud og underhud	334 [223, 481]	334 [225, 480]	
Sykdomsbyrde (DALY)	Kreft	2591 [2418, 2721]	2710 [2554, 2835]	
	Psykiske lidelser	2451 [1774, 3207]	2452 [1768, 3182]	
	Muskel- og skjelettsykdommer	1884 [1379, 2559]	1888 [1390, 2560]	
	Hjerte- og karsykdom	1759 [1572, 1928]	1840 [1646, 2006]	
	Utsiktede skader	1644 [1256, 2139]	1649 [1267, 2135]	
	Nevrologiske sykdommer	1559 [1150, 2101]	1604 [1199, 2159]	
	Andre ikke-smittsomme sykdommer	1405 [1111, 1766]	1446 [1145, 1816]	
	Kroniske luftveissykdommer	952 [818, 1123]	964 [819, 1146]	
	Rusbrukslidelser	655 [541, 772]	651 [531, 767]	
	Diabetes og nyresykdommer	605 [484, 745]	614 [494, 756]	
Risikofaktorer (DALY)	Tobakk	992 [740, 1305]	1086 [820, 1419]	
	Høy kroppsmasseindeks (BMI)	917 [353, 1495]	949 [364, 1525]	
	Høyt blodtrykk	856 [610, 1061]	901 [640, 1114]	
	Høyt blodsukker	851 [665, 1089]	885 [709, 1119]	
	Kostholds faktorer	806 [424, 1115]	837 [434, 1179]	
	Yrkes faktorer	641 [346, 982]	631 [347, 967]	
	Overgrep og mishandling i barndom	517 [264, 841]	516 [263, 845]	
	Bruk av illegale rusmidler	492 [409, 575]	488 [411, 576]	
	Høy alkoholbruk	470 [374, 582]	478 [374, 592]	
	Under- og feilernæring hos barn og mødre	411 [324, 543]	400 [317, 528]	

Figur 1. Sykdomsbyrdebarometer. Rater per 100 000 innbyggere, aldersstandardisert (GBD 2023). Grå linje: variasjon mellom laveste og høyeste fylkesverdi. Rød vertikal linje: landsgjennomsnitt. Sirkel: Viken. Fargekode – rød: signifikant høyere enn landet; grønn: signifikant lavere; gul: ikke signifikant forskjell. For risikofaktorer vises DALY-forklart rate. Signifikans etter GBD-metode (95 % usikkerhetsintervall).

Figur 2. Figuren viser andel av samlet sykdomsbyrde (DALY) i Viken fylke tilskrevet 22 sykdomsgrupper (begge kjønn og alle aldre). Sykdomsbyrde omfatter både tapte leveår på grunn av tidlig død og år levd med redusert helse. Hver rute representerer en sykdomsgruppe, og størrelsen på rutene viser hvor stor del av den totale sykdomsbyrden de står for. Forkortelser: Hjerte/Kar = hjerte- og karsykdome, Kron. Luftv. = kroniske luftveissykdommer, Diab/Nyre = diabetes og nyresykdommer, MSK = muskel- og skjelettsykdommer, Nevro = nevrologiske sykdommer, RusBruk = rusbrukslidelser, Kreft = kreft (alle typer), Sanser = sykdommer i sanseorgan, Hud = hud- og underhudssykdommer, Fordøyelse = fordøysessykdommer, Psykisk = psykiske lidelser, NCD øvrige = andre ikke-smittsomme sykdommer, Tarm-inf. = tarminfeksjoner, Infeks. øvrige = andre infeksjonssykdommer, Luftv.TB = infeksjoner i luftveiene og tuberkulose, Mødr./Nyfødt = mødre- og nyfødtssykdommer, FTS/malaria = forsømte tropiske sykdommer og malaria, HIV/SOS = HIV og seksuelt overførbare sykdommer, Mangel = underernæring, feilernæring og mangelsykdommer, Ulykkesskader = utilsiktede skader, Transport = transportsykdommer, Selvsk./Vold = selvskade og vold.